

Малинівська Л.І.,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри охорони праці
та цивільної безпеки*

*Житомирського державного університету імені І.Я. Франка
м. Житомир, Україна*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ

Актуальною проблемою сучасної професійної освіти є формування загально-професійних умінь студента під час надзвичайної ситуації. Ця проблема пов'язана з різними стратегічними завданнями, такими, як професійна підготовка та оптимізація професійної творчості молоді.

Формування і вдосконалення професійних знань і умінь студента з цього питання – довготривалий процес, фундамент якого починають закладати батьки, перші вчителі, та удосконалення якого здійснюється протягом усіх років навчання в інституті чи університеті, а потім самостійної педагогічної діяльності на посаді.

Вивченням проблеми формування професійного студента займаються не лише викладачі, але й вчені, що глибше досліджують це питання та відображають його у своїх працях. Детальніше проблемою дослідження займалися такі науковці, як В. Адольф, Н. Бібік, Є. Бондаревська, Л. Ващенко, І. Зимня, І. Ісаєв, Н. Кузьміна, О. Локшин, А. Маркова, Н. Нацаренус, О. Овчарук, І. Осадченко, Л. Парашенко, О. Пометун, С. Раков, О. Савченко, А. Хуторський та ін. Вивчення психолого-педагогічної літератури, дисертаційних досліджень, аналіз матеріалів конференцій, досвіду підготовки кваліфікованих фахівців служби цивільного захисту дозволили виявити таке: перед вищими навчальними закладами ДСНС України постало важливе завдання – виховати і підготувати студентів, майбутніх працівників до вдосконалення знань, вміння та навичків при реагуванні на виникнення надзвичайних ситуацій різного походження.

Формування і вдосконалення професійних знань і умінь – довготривалий процес, який здійснюється протягом усіх років навчання в

інституті чи університеті, а потім самостійної педагогічної діяльності на посаді вчителя. У педагогічній літературі немає єдиної думки стосовно професійних знань та умінь,

Метою статті є формування у студентів професійних умінь, здатності творчо мислити, вирішувати складні проблеми інноваційного характеру приймати продуктивні рішення у сфері цивільного захисту (ЦЗ), з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності випускників, а також досягнень науково-технічного прогресу, озброїти слухачів методикою поглиблення специфічних знань аби вдосконалити вміння та навички при реагуванні на виникнення надзвичайних ситуацій різного походження.

У зв'язку з рішенням Уряду про введення на території Донецької та Луганської областей режиму надзвичайної ситуації та режиму підвищеної готовності у всіх інших регіонах України, молодь має чітко розуміти які труднощі можуть виникнути у разі надзвичайної ситуації.

Завдання вивчення дисципліни передбачає засвоєння студентами новітніх теорій, методів і технологій з прогнозування НС, побудови моделей їхнього розвитку, визначення рівня ризику та обґрунтування комплексу заходів, спрямованих на відвернення НС, захисту персоналу, населення, матеріальних та культурних цінностей в умовах НС, локалізації та ліквідації їхніх наслідків. Освоївши програму навчальної дисципліни "Цивільний захист" спеціалісти (магістри) у відповідних напрямках підготовки, повинні бути здатними вирішувати професійні завдання з урахуванням вимог ЦЗ та володіти наступними головними професійними компетенціями для забезпечення реалізації вказаних завдань.

Для формування вміння та навичок практичного застосування вивченого матеріалу та здатності приймати самостійні рішення використовуються казусні (ситуаційні) завдання, змодельовані відповідно до потреб вивчення теоретичних положень та їх розв'язання з використанням першоджерел. Це дає можливість створення інтерактивного середовища, яке сприяє розвитку у студентів творчого мислення, уміння вирішувати певні завдання на фоні навчальної обстановки та виробленню практичних навичок.

Формування професійних умінь студентів здійснюється на навчальних заняттях з усіх навчальних дисциплін і в процесі педагогічної практики. Однак слід зазначити, що будь-які вміння будуть сформовані швидше та ефективніше, якщо враховувати формування потреби в самоосвіті, в самостійній роботі та саморозвитку студента.

Всі види занять повинні проводитись у спеціально обладнаних аудиторіях і навчальних лабораторіях з використанням засобів захисту, приладів, устаткування, електрифікованих стендів та іншого спеціального майна. Теоретичні заняття проводяться в складі навчальних груп. При проведенні практичних і лабораторних занять під керівництвом викладача в залежності від програми, тем і використання приладів, засобів захисту тощо, навчальні групи діляться на підгрупи. При проведенні практичних занять створюється тактична обстановка, яка сприятиме розвитку у студентів творчого мислення, умінню вирішувати певні завдання на фоні навчальної обстановки, виробленню практичних навиків з підвищення стійкості роботи об'єктів у надзвичайних умовах, проведення рятувальних та інших невідкладних робіт під час ліквідації наслідків НС. Підготовку студентів рекомендують планувати на молодших курсах. Теоретичні знання проводяться в складі навчальних груп, практичні – напівгруп.

Розглядаючи підготовку студентів з дисципліни “Цивільний захист” як цілісний процес формування системи загально-професійних знань умінь, навичок, слід виділити комплексний критерій, який дає цілісну характеристику рівня загально-професійної підготовки майбутніх фахівців. Таким критерієм є системність загально-професійних знань, умінь, навичок, яка, *по-перше*, відображає єдність оволодіння змістовно-процесуальною і мотиваційно-ціннісною сторонами професійної діяльності; *по-друге*, відображає взаємозв'язок знань, умінь, навичок (знання – теоретична основа умінь, уміння – форма функціонування знань, навички – високорозвинені уміння); *по-третє*, об'єднує в собі різні характеристики якості знань і умінь (повнота, усвідомленість, дієвість); *по-четверте*, відображає динамічність знань і умінь (їх застосування у найрізноманітніших умовах); *по-п'яте*,

показує єдність і взаємозв'язок пізнавальної і практичної діяльності студентів (в процесі яких формуються загально-професійні знання, уміння, навички) і її характер. Формування знань, умінь і навичок здійснюється в основному в процесі діяльності (пізнавальної і практичної), їх якість перебуває у прямій залежності від характеру діяльності.

Можна виділити 4 рівні загально-професійних знань, умінь і навичок студентів: репродуктивний; репродуктивно-творчий; творчо-репродуктивний; творчий.

Репродуктивний рівень характеризується діяльністю (пізнавальною і практичною) відтворюючого характеру: відтворення основних теоретичних положень, опис фактів на основі емоційного сприймання без глибокого розуміння зв'язків, що існують між ними, виникнення інтересу до нових фактів та їх пояснення, виконання окремих дій згідно зразка, слабка кореляція практичних дій з теоретичними знаннями.

Репродуктивно-творчий рівень характеризується засвоєнням основних ідей і понять, теоретичним осмисленням та аналізом окремих фактів і явищ, деяких функцій та способів діяльності соціолога, умінням підтверджувати теоретичні положення фактами практичної діяльності, виконання частково-пошукових практичних дій в типових ситуаціях.

Творчо-репродуктивний рівень характеризується осмисленням основних ідей, умінням встановлювати внутрішньодисциплінарні зв'язки, систематизувати факти, теоретично осмислювати систему методів і прийомів, окремих дій власної професійної діяльності, застосовувати теоретичні знання при розв'язанні типових завдань, розвитком інтересу до самостійного пошуку ефективних шляхів розв'язання професійних завдань, свідомим оволодінням системою взаємозв'язаних дій, самостійним визначенням власної діяльності з врахуванням конкретних умов, виконанням практичних дій в нестандартних ситуаціях.

Творчий рівень характеризується глибоким осмисленням міжпредметних понять, умінням теоретично аналізувати факти, явища, аналізувати та проектувати способи своєї професійної діяльності,

застосовувати теоретичні знання в нових ситуаціях, знаходити творчі розв'язки практичних задач, шукати інноваційні способи роботи тощо. За умов кредитно-модульної системи організації навчального процесу до підсумкового контролю допускають студентів, які набрали в сумі за всіма змістовими модулями більше 30 % балів від загальної кількості з дисципліни (або більше 50 % балів з поточного контролю за всіма змістовими модулями) [6].

Отже, враховуючи сказане, формування загально-професійних умінь студентів постійно підвищувати свій освітній рівень освіти – одне з найбільш важливих завдань у контексті неперервної освіти на всіх її етапах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття). –К.: Райдуга, 1994.
2. Єремєєва В.М., Осадча З.А. Формування виховних умінь майбутніх педагогів. – Житомир, 1994. – С. 181-182.
3. Дьяченко М.І., Кандибовіч А.А. Психологія вищої школи. – М.: Педагогіка, 1976. – С. 327-331.
4. Кларін М.В. Педагогічна технологія у навчальному процесі. – М.: Знання, 1992. – №6. – С. 10-11.
5. Бикова О.В. Болієв О.В., Деревинський Д.М., Єлісеєв В.Н., Миронець С.М., Осипенко С.І., Півень Ю.О. та інші. Основи цивільного захисту: Навч. посібник К: 2008.– 223 с.
6. Васійчук В.О., Гончарук В.Є., Качан С.І., Мохняк С.М. Основи цивільного захисту: Навч. посібник / Львів, 2010.- 384 с.
7. Гончарук В.Є., Качан С.І., Орел С.М., Пуцило В.І., «Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях». Навчальний посібник, Видавництво НУ «Львівська політехніка». Львів, 2004р.,-136с.
8. Осипенко С.І., Іванов А.В. "Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту". Навчальний посібник. -К., 2008. -286с.